

REFORMA FISKALNOG UPRAVLJANJA U EU I NOVA FISKALNA PRAVILA (I)

Koordinacija ekonomskih politika država članica u Europskoj Uniji podrazumijeva poštovanje općih načela stabilnih cijena, zdravih javnih financija i monetarnih uvjeta te održive platne bilance.

Novi okvir gospodarskog upravljanja EU-a (EGR) obuhvaća razrađeni sustav koordinacije i nadzora ekonomskih politika država članica. Okvir gospodarskog upravljanja treba doprinositi postizanju makroekonomske konvergencije, održivom i uključivom rastu, očuvanju održivih i zdravih javnih financija i uklanjanju makroekonomskih neravnoteža.

Fiskalno upravljanje u EU uključuje skup pravila i institucija za sprječavanje i ispravljanje gospodarskih (fiskalnih i makroekonomskih) neravnoteža.

Početak 2020. godine Europu je pogodila pandemija bolesti COVID 19, te je vrlo brzo postalo jasno i vidljivo da su potrebna značajna ulaganja kako bi države članice mogle podržati svoja gospodarstva u prevladavanju krize. Stoga, EU je aktivirao „opću klauzulu o odstupanju“, kako bi se ublažili proračunski zahtjevi za države članice što je omogućilo veće proračunske manjkove. Tijekom krize mnoge zemlje članice su bitno povećale svoj javni dug, (koji će trebati otplatiti) što može usporiti ulaganja uz veliki rizik gospodarskog pada. Također, smanjen je manevarski prostor za poticanje gospodarstva u slučaju pojave nove krize do koje će prije ili kasnije doći. Nakon pandemije bolesti COVID 19 postojeći okvir trebao je na bolji način uzeti u obzir heterogenost fiskalnih položaja, gospodarske izazove i izazove javnog duga, kao i druge slabosti u državama članicama.

Fiskalna pravila uređena Paktom o stabilnosti i rastu ponovno su na snazi od početka 2024. godine, nakon što je na snazi tri godine bila aktivirana Opća klauzula o odstupanju, ali su odobrene izmjene koje će ublažiti učinak koji (stroži) proračunski zahtjevi mogu imati na države članice EU-a. Nakon intenzivnog i opsežnog procesa pregovaranja usvojene su izmjene Pakta te je sa zadnjim danom travnja 2024. godine na snagu stupio novi okvir za jačanje održivosti duga država članica Europske unije (EU). Usvojene su izmjene koje za cilj imaju pojednostavljena i fleksibilnija pravila kojima se promiču zdrave fiskalne politike te reforme i ulaganja u rast u skladu sa zajedničkim prioritetima EU-a.

Novi proračunski okvir podrazumijeva da članice prema uputama Europske komisije i pod njezinim nadzorom donose i provode Nacionalne srednjoročne fiskalno-strukturne planove. U okviru tih planova predviđeno je da javni dug u srednjem roku mora imati trend smanjivanja s konačnim ciljem dostizanja razine manje od 60% BDP-a, dok bi se deficit opće države trebao smanjiti ispod granice od 3% BDP-a.

Razlika između starih i novih fiskalnih pravila Europske unije (EU) odnosi se na promjene u načinu na koji se proračunska politika prati i upravlja među državama članicama, s ciljem održavanja fiskalne discipline i stabilnosti unutar Eurozone. Ova pravila ključna su za osiguranje da članice ne zadužuju prekomjerno i da upravljaju svojim proračunskim deficitima i javnim dugom na održiv način.

Prema novim pravilima EK članicama određuje tzv. **Referentne putanje/smjer**, za članice čiji je dug trenutno veći od 60% BDP-a, a deficit veći od 3% BDP-a, odnosno **Tehničke informacije** za države članice koje su ispod tih referentnih vrijednosti.

Referentnim smjerom kretanja trebalo bi se osigurati da se do kraja razdoblja prilagodbe dug opće države uvjerljivo smanjuje ili da ostane na razboritim razinama.

Referentnim putanjama postavljanju se određena pravila i kriteriji u kretanju fiskalnih pokazatelja koji moraju biti zadovoljeni, a provjeravaju se definiranim modelima procjena. Pritom, članice imaju razdoblje prilagodbe koje traje četiri godine ili se produžuje za dodatne tri godine, tj. na sedam godina, tijekom kojeg se moraju zadovoljavati traženi uvjeti. Referentne putanje temelje se na promjenama strukturnog primarnog deficita, ali se upotrebom formule mogu preračunati na rast neto primarnih rashoda.

Nominalni rast neto primarnih rashoda = godišnji rast potencijalnog BDP-a + inflacija (mjerena BDP deflatorom) – (zahtjevana promjena strukturnog primarnog deficita / udio primarnih rashoda u BDP-u)

Značajke starih fiskalna pravila	Značajke novih pravila, 2024.
<ul style="list-style-type: none"> - Maastriški fiskalni kriteriji, 1992. + <i>proračunski deficit ispod 3% BDP-a</i> + <i>javni dug ispod 60% BDP-a</i> - Pakt o stabilnosti i rastu, 1997. - + <i>Preventivni dio + Korektivni dio</i> (<i>procedura prekomjernog deficita</i>) - Paket "šest mjera" (Six pack), 2010. - jačanje ekonomskog i fiskalnog okvira u EU 	<ul style="list-style-type: none"> - Jednostavniji fiskalni okvir Unije i povećanje transparentnosti - Srednjoročna i dugoročna vizija te diferencirani pristup po državama - Jedinostveni operativni pokazatelj temeljen na neto primarnim rashodima - Izrada nacionalnih strukturno-fiskalnih planova - Dinamika smanjivanja manjak /duga predviđa se na način da članicama

<ul style="list-style-type: none"> - Paket “dvije mjere” (Two pack), 2011. – jačanje fiskalne discipline unutar E(M)U - Europski semestar 2011. - Fiskalni pakt/ugovor, 2012. 	<p>ostaje manevarski prostor za ulaganja u javne projekte i socijalna pitanja</p>
--	---

Ključne razlike: Poboljšanja u odnosu na stari okvir

- **Fleksibilnost:** Novi okvir omogućuje veću fleksibilnost u upravljanju fiskalnim politikama, uzimajući u obzir specifične ekonomske okolnosti država članica
- **Novi pristup** omogućava prilagodbu fiskalnih ciljeva na temelju ekonomskih uvjeta, dok su stara pravila bila stroža i manje prilagodljiva
- **Naglasak na dugoročnoj održivosti i dugoročnijim kretanjima:** Novi okvir stavlja veći naglasak na dugoročne ciljeve i strukturne reforme, nasuprot strogoj primjeni kratkoročnih fiskalnih kriterija
- **Bolja ravnoteža** između fiskalne konsolidacije i rasta
- **Procedura prekomjernog deficita:** Novi sustav reformira proceduru prekomjernog deficita kako bi bio učinkovitiji i manje birokratski zahtjevan

Ove promjene odražavaju nastojanja EU da stvori fiskalni okvir koji je učinkovitiji i fleksibilniji u suočavanju s ekonomskim ciklusima i izazovima, dok istovremeno osigurava fiskalnu stabilnost i održivost među svojim članicama.

Izazovi:

- Postavljanje realnih ciljeva i postizanje konsenzusa kako bi se osigurala stabilnost planova
- Prilagodba nacionalnog fiskalnog okvira novom okviru
- Usklađivanje smanjenja duga s rashodima i ulaganjima

Tablica u nastavku prikazuje zahtjeve za fiskalnu prilagodbu za zemlje članice. Može se vidjeti da za osam od dvanaest zemalja s dugom većim od 60% BDP-a, prema analizi održivosti javnog duga (eng. DSA) zahtjevi određuju fiskalnu prilagodbu i tijekom četverogodišnjih i sedmogodišnjih razdoblja prilagodbe (Austrija, Belgija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Portugal, Slovenija i Španjolska; svijetlo zelena sjenčanje u tablici 1). Zahtjevi fiskalne prilagodbe prema novim pravilima bili bi značajni za nekoliko visoko zaduženih zemalja i za četvorogodišnju i sedmogodišnju prilagodbu: Italiju, Francusku, Španjolsku, Finsku, Mađarsku i Belgiju.

Tablica 1. Zahtjevi fiskalne prilagodbe prema novom fiskalnom okviru EU (u % BDP-a)

	European Commission forecasts for 2024			Min. SPB required by DSA criteria		Min. SPB required by 3% deficit cap		Min. SPB required by EDP and the debt safeguard		Min. SPB required by EDP, debt safeguard and the deficit resilience safeguard		Minimum SPB satisfying all criteria		Average annual fiscal adjustment need	
	Debt	Fiscal balance	SPB	Adjustment period (four or seven years)											
				4	7	4	7	4	7	4	7	4	7	4	7
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)=max(4,6,8,10)	(13)=max(5,7,9,11)	(14)=(0,2)-(3)/4	(15)=(0,3)-(3)/7
Greece	153.9	-1.2	1.7	1.9	2.1	1.7	2.1	...	...	...	...	1.9	2.1	0.03	0.05
Italy	138.6	-4.4	-1.1	3.3	3.0	3.2	3.1	...	...	...	...	3.3	3.1	1.08	0.59
France	112.4	-5.3	-3.0	0.8	0.8	0.7	0.8	...	...	...	0.8	0.8	0.8	0.94	0.54
Spain	105.5	-3.0	-0.8	2.7	2.8	2.2	2.3	...	...	...	...	2.7	2.8	0.89	0.52
Belgium	105.0	-4.4	-1.9	1.1	1.1	0.8	0.9	...	...	...	...	1.1	1.1	0.74	0.43
Portugal	95.6	0.4	2.2	2.6	2.3	1.7	1.5	...	...	...	...	2.6	2.3	0.09	0.01
Finland	80.5	-3.4	-0.5	1.4	1.0	-0.4	-0.6	4.3	3.3	...	...	4.3	3.3	1.21	0.55
Austria	77.7	-3.1	-1.1	0.8	0.7	-0.1	-0.2	...	...	...	...	0.8	0.7	0.48	0.26
Hungary	74.3	-5.4	0.0	3.0	3.3	2.3	2.8	...	...	...	...	3.0	3.3	0.75	0.47
Cyprus	70.6	2.9	3.5	0.4	-0.2	0.7	0.3	...	...	...	...	0.7	0.3	-0.70	-0.46
Slovenia	68.1	-2.8	-1.2	0.5	0.5	0.4	0.4	...	...	...	...	0.5	0.5	0.44	0.25
Germany	62.9	-1.6	-0.0	0.4	0.1	-0.5	-0.7	...	...	...	...	0.4	0.1	0.11	0.02
Croatia	59.5	-2.6	-2.0	0.3	0.5	-1.0	-0.9	...	...	...	...	0.3	0.5	0.58	0.36
Slovakia	58.5	-5.9	-4.3	0.8	1.1	0.4	0.6	...	...	...	...	0.8	1.1	1.27	0.77
Poland	53.7	-5.4	-2.6	0.6	0.8	0.5	0.5	...	...	...	0.9	0.6	0.9	0.80	0.50
Malta	52.0	-4.3	-2.9	-1.9	-1.3	-1.3	-1.0	...	...	-1.0	...	-1.0	-1.0	0.48	0.26
Romania	50.9	-6.9	-4.4	0.0	0.9	0.1	0.4	...	...	...	...	0.1	0.9	1.13	0.75
Netherlands	47.1	-2.0	-0.6	-0.6	-0.6	-0.3	-0.4	...	...	...	...	-0.3	-0.4	0.09	0.04
Czechia	45.2	-2.4	-0.1	-0.2	-0.1	0.3	0.6	...	...	...	...	0.3	0.6	0.11	0.10
Latvia	44.5	-2.8	-1.4	-1.0	-0.7	-1.2	-1.2	...	...	...	...	-1.0	-0.7	0.10	0.10
Ireland	42.5	1.3	2.5	-2.0	-2.0	-0.6	-0.6	...	...	...	...	-0.6	-0.6	-0.79	-0.45
Lithuania	38.9	-1.8	-0.0	-0.8	-0.8	0.0	-0.2	...	...	...	...	0.0	-0.2	0.01	-0.02
Sweden	32.0	-1.4	0.7	-2.3	-2.4	-1.0	-1.7	...	...	...	...	-1.0	-1.7	-0.44	-0.34
Luxembourg	27.1	-1.7	0.1	-3.1	-3.0	-0.7	-0.9	...	...	...	...	-0.7	-0.9	-0.21	-0.13
Denmark	26.5	2.4	2.9	-2.9	-3.1	-1.2	-1.6	...	...	...	...	-1.2	-1.6	-1.03	-0.64
Bulgaria	24.8	-2.8	-2.3	-3.0	-2.3	-2.2	-1.8	...	...	...	...	-2.2	-1.8	0.03	0.08
Estonia	21.4	-3.4	-0.3	-3.1	-2.8	-2.1	-1.9	...	...	...	...	-2.1	-1.9	-0.44	-0.23
Memorandum items															
EU	83	-3.0	-0.9	0.7	0.6	0.5	0.5	...	...	...	...	0.9	0.9	0.47	0.25
Euro area	90	-3.0	-0.9	1.0	0.9	0.7	0.6	...	...	...	...	1.1	1.0	0.51	0.28

Izvor: Zolt Darvas, Lennard Welslau and Jeromin Zettelmeyer, 2024.: The implications of the European Union's new fiscal rules, Policy Brief Issue n°10/24

Tablica 2. pokazuje razliku u zahtjevima fiskalne prilagodbe, kada bi prethodne odredbe Pakt stabilnosti i rasta bile ponovno uspostavljene. Možemo vidjeti da da bi za većinu zemalja „stari“ okvir zahtijevao veću fiskalnu prilagodbu nego novi.

Tablica 2. Usporedba zahtjeva prilagodbe na temelju srednjoročnog cilja (MTO) iz prethodnog okvira i onih iz novog okvira (u % BDP-a)

	European Commission forecasts for 2024		Medium term targets, in structural balance terms			Adjustment requirements, in structural balance terms			Difference in adj. requirements, new vs old	
	Debt	Structural balance	Previous (MTO)	New		Previous	New		4-year	7-year
				4-year	7-year		4-year	7-year		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(3)-(2)	(7)=(4)-(2)	(8)=(5)-(2)	(9)=(4)-(3)	(10)=(5)-(3)	
Greece	154	-1.7	0.5	-1.3	-1.1	2.2	0.4	0.6	-1.8	-1.6
Italy	139	-5.0	0.3	-1.5	-2.2	5.3	3.5	2.8	-1.8	-2.5
France	112	-5.0	-0.4	-2.0	-2.4	4.6	3.0	2.6	-1.6	-2.0
Spain	106	-3.4	0.0	-0.1	-0.2	3.4	3.3	3.2	-0.1	-0.2
Belgium	105	-4.0	0.8	-1.4	-1.6	4.8	2.6	2.4	-2.2	-2.4
Portugal	96	0.0	-0.5	0.5	0.2	-0.5	0.4	0.2	1.0	0.7
Finland	80	-1.8	-0.5	2.7	1.6	1.3	4.4	3.3	3.2	2.1
Austria	78	-2.5	-0.5	-1.0	-1.2	2.0	1.5	1.3	-0.5	-0.7
Hungary	74	-4.9	-1.0	-1.2	-0.8	3.9	3.7	4.1	-0.2	0.2
Cyprus	71	2.1	0.0	-0.9	-1.6	-2.1	-3.0	-3.7	-0.9	-1.6
Slovenia	68	-2.7	0.8	-0.9	-1.0	3.4	1.7	1.6	-1.7	-1.8
Germany	63	-0.9	-0.5	-0.7	-1.1	0.4	0.2	-0.2	-0.2	-0.6
Croatia	60	-3.6	-1.0	-1.4	-1.3	2.6	2.2	2.3	-0.4	-0.3
Slovakia	58	-5.6	0.3	-1.0	-0.9	5.8	4.6	4.7	-1.2	-1.1
Poland	54	-4.8	-1.0	-2.3	-2.2	3.8	2.5	2.6	-1.3	-1.2
Malta	52	-4.2	0.0	-2.4	-2.5	4.2	1.7	1.7	-2.4	-2.5
Romania	51	-6.4	-1.0	-2.5	-2.1	5.4	4.0	4.3	-1.5	-1.1
Netherlands	47	-1.3	-0.8	-1.1	-1.3	0.6	0.2	0.0	-0.4	-0.6
Czechia	45	-1.5	-0.8	-1.2	-1.0	0.8	0.3	0.5	-0.5	-0.2
Latvia	45	-2.4	-1.0	-2.4	-2.3	1.4	0.0	0.1	-1.4	-1.3
Ireland	42	1.8	-0.5	-1.3	-1.3	-2.3	-3.1	-3.1	-0.8	-0.8
Lithuania	39	-0.8	-1.0	-1.0	-1.3	-0.2	-0.3	-0.5	-0.0	-0.3
Sweden	32	-0.0	-1.0	-3.2	-3.3	-1.0	-3.2	-3.2	-2.2	-2.3
Luxembourg	27	-0.3	0.5	-1.2	-1.2	0.8	-0.9	-1.0	-1.7	-1.7
Denmark	27	2.4	-0.5	-1.6	-1.9	-2.9	-4.0	-4.3	-1.1	-1.4
Bulgaria	25	-2.8	-1.0	-3.0	-2.9	1.8	-0.1	-0.0	-2.0	-1.9
Estonia	21	-0.7	-0.5	-2.8	-2.7	0.2	-2.1	-2.0	-2.3	-2.2
Memorandum Items										
EU	83	-2.3	-0.4	-1.3	-1.5	2.0	1.1	0.8	-0.9	-1.1
Euro area	90	-2.6	-0.3	-1.1	-1.4	2.4	1.6	1.3	-0.8	-1.1

Izvor: Zsolt Darvas, Lennard Welslau and Jeromin Zettelmeyer, 2024.: The implications of the European Union's new fiscal rules, Policy Brief Issue n°10/24